

Г.Л. Норд, к.е.н., проф., б.в.з директор

*Навчальний-науковий інституту післядипломної освіти
Чорноморський національний університет імені П.Могили*

В.О. Куслії, аспірант

Житомирського державного технологічного університету

Визначення системи показників щодо формування фінансових результатів

В роботі визначено, що важливість економічного аналізу прослідковується на всіх етапах управлінського процесу та в розрізі всіх функцій управління, адже економічний аналіз є інструментом виявлення резервів підприємства та оцінки потенціалу, а також передумовою розробки раціонально обґрунтованих планів діяльності. Зважаючи на підвищення значення конкуренції в існуючій, на сьогодні, економічній системі, фінансовий результат є показником конкурентоспроможності на ринку, що характеризує можливість його адаптації до мінливих умов та здатності витримати фактори впливу зовнішнього та внутрішнього середовища. Проведено дослідження літературних джерел, та встановлено відсутність єдиного підходу серед авторів щодо визначення напрямів та етапів здійснення економічного аналізу фінансових результатів. В статті виділено різні підходи авторів до системи показників економічного аналізу, які характеризують фінансові результати підприємств.

Ключові слова: економічний аналіз; фінансові результати; економічні показники; користувачі аналітичної інформації; прибуток; збиток; витрати; доходи.

Актуальність дослідження. В сучасних умовах господарювання, зважаючи на кризове становище вітчизняної економіки, обумовлене нестабільністю як в економічній, так і політичній сферах, необхідним є ефективне управління господарюючими суб'єктами. З іншого боку, глобалізаційні процеси та розширення економічних відносин, обумовлюють підвищені вимоги до якості виробленої продукції, виконаних робіт або наданих послуг, адже, на сьогодні, лише, конкурентоспроможні економічні одиниці, залишаються на ринку, здійснюючи ефективну господарську діяльність. В свою чергу, ефективність здійснення господарської діяльності нерозривно пов'язана з прийняттям раціональних та економічно обґрунтованих управлінських рішень, які базуються на повних та якісних результатах аналітичної роботи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми ефективного управління та економічного аналізу фінансових результатів піднімали у своїх працях вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: М.Чумаченко, М.Болюх, В.Бурчевський, М.Горбатов [11], Л.Лахтіонова [19], І.Бланк, Р.Хиггінс [27], А.Шеремет, Р.Сайфулін, Е.Ненашев [30], В.Ковальов [16], В.Бочаров [4], Г.Савицька [1], В.Мец [21], Є.Мних [22], Г.І. Кіндрацька [15], В.Артеменко, Н.Анисимова [2], С.Мошенський, О.Олійник [23], Є.Грабовський [7], П.Попович [25], Г.Андрєєва, В.Андрєєва [24], М.Болюх, В.Бурчевський, М.Горбатов [12] та ін. У працях вчених розглянуті різні підходи до аналітичної оцінки результатів діяльності суб'єктів господарювання, не зважаючи на вагомість цих досліджень, конкретизації потребують окремі питання здійснення економічного аналізу фінансових результатів в частині організаційних та методичних положень з урахуванням особливостей діяльності підприємств та сучасних чинників зовнішнього і внутрішнього середовища. Зазначене підтверджує актуальність здійснення дослідження існуючих методик економічного аналізу фінансових результатів з метою формування оптимальної організаційно-методичної моделі здійснення такої аналітичної роботи з окресленням суттєвих її елементів.

Викладення основного матеріалу. Процес управління необхідно розпочинати з оцінки тих чи інших явищ на підприємстві, в першу чергу, в частині збору, опрацювання та групування джерел інформації, адже, результати економічного аналізу є необхідними для прийняття управлінських рішень. Однією із функцій управління є планування господарської діяльності економічних суб'єктів. Як стверджують Г.І. Андрєєва та В.А. Андрєєва [24] «на основі даних економічного аналізу досліджується виконання планів, а також якість самого планування. В свою чергу, в процесі аналізу встановлюються та кількісно вимірюються фактори, які спричиняють відхилення у виконанні планів, розкриваються причини їх виникнення, позитивні та негативні сторони в роботі. За результатами аналізу об'єктивно оцінюються досягнуті економічні результати, виявляються невикористані внутрішньовиробничі резерви, розробляються організаційно-технічні заходи щодо їх максимального використання, вносяться корективи до планових завдань, тобто контролюється, як дотримуються вимоги об'єктивних економічних законів, що забезпечують досягнення мети виробництва. Дані аналізу виконання планів за попередні періоди є базою для складання обґрунтованих та оптимальних бізнес-планів на майбутнє. Таким чином, процес планування розпочинається та завершується економічним аналізом результатів господарської діяльності».

Зважаючи на зазначене, можна стверджувати, що важливість економічного аналізу прослідковується на всіх етапах управлінського процесу та в розрізі всіх функцій управління, адже економічний аналіз є інструментом виявлення резервів підприємства та оцінки потенціалу, а також передумовою розробки раціонально обґрунтованих планів діяльності.

Питання економічного аналізу фінансових результатів широко піднімається в літературних джерелах та, в основному пов'язані з організаційними та методичними аспектами, оцінкою переваг та недоліків існуючих методик, виявленням особливостей даної аналітичної роботи та дослідженням галузевих особливостей здійснення аналізу результатів діяльності. Натомість, результативність економічного аналізу в цілому, та фінансових результатів, зокрема, на думку Г.В. Савицької [28, с. 67]. має відповідати ряду вимог: «науковий характер аналізу (в основу аналізу повинні бути покладені найновіші досягнення науки та передового досвіду, при його проведенні слід використовувати науко обґрунтовані методики); аналітичне дослідження повинно бути ефективним (затрати на його проведення повинні бути мінімальними, але забезпечувати глибину аналізу, його комплексність та системність); уніфікація аналітичної роботи (створення таких методик, які передбачали б заповнення обмеженої кількості спеціально розроблених таблиць, показники яких можна було б порівнювати, оцінювати та узагальнювати); обґрунтований розподіл обов'язків з проведення аналізу (проведення аналізу повинно стати органічною частиною службових обов'язків кожного спеціаліста, керівника, усіх службовців, характер роботи яких стосується прийняття управлінських рішень)».

Важливого значення в процесі економічного аналізу фінансових результатів має визначення організаційних аспектів в частині виконавців аналітичної роботи. Адже, як зазначають Н.Б. Кашена, О.В. Цуканова та Н.М. Гаркуша [14], «ефективність функціонування підприємств у сучасному бізнес-середовищі забезпечується прийняттям виважених управлінських рішень у сфері використання фінансово-економічних ресурсів, формування маркетингової політики та політики партнерських взаємовідносин, розробки стратегії підприємства тощо. Практична реалізація процедур прийняття ефективних рішень у кожній із визначених сфер базується на результатах економічного аналізу. Економічний аналіз є важливим інструментом систематичного вивчення основних економічних показників господарської діяльності підприємств, позитивних та негативних впливів бізнес-середовища на їх зміну, засобом обґрунтування рішень на всіх етапах підприємницької діяльності: від задумів і формування підприємства до реалізації кожного етапу його функціонування. Трансформаційні процеси в економіці України надають нового змісту економічному аналізу, змінюють його завдання, суб'єкти та об'єкти, розширюють спектр засобів і прийомів обробки економічної інформації. Результатом цих процесів стає вдосконалення підходів до організації економічного аналізу та методичних засад його здійснення».

Зважаючи на те, що економічний аналіз фінансових результатів охоплює весь спектр господарської діяльності суб'єктів господарювання, джерела інформації для проведення такої аналітичної роботи включають в себе інформацію різних відділів та структурних підрозділів підприємства. В свою чергу, керівники структурних підрозділів чи відділів суб'єкта господарювання, приймаючи управлінські рішення повинні враховувати результати аналітичної роботи, яка, в свою чергу, може входити як до їх обов'язків, та і до обов'язків їх підлеглих, що обумовлює необхідність чіткої організації розподілу аналітичної роботи між виконавцями з метою уникнення дублювання такої роботи та ефективного використання робочого часу працівників окремих підрозділів. Беззаперечним є той факт, що створення окремого структурного підрозділу, що забезпечував би суто здійснення економічного аналізу є доцільним лише на великих підприємствах зі значними масштабами діяльності, адже економічні витрати на створення та забезпечення такого відділу повинні бути раціональними, економічно обґрунтованими та порівнюватися з вигодами, які отримує підприємство внаслідок діяльності служби економічного аналізу. Для здійснення несистемної аналітичної роботи можна використовувати технології аутсорсингу та косорсингу, вдаючись до послуг спеціалістів зовнішніх підприємств.

Економічний аналіз з точки зору процесу повинен будуватися на чітко визначених етапах його здійснення з метою отримання ефективних результатів в частині затрат часу, матеріальних та трудових ресурсів та виявлення шляхів оптимізації окремих господарських операцій на досліджуваному суб'єкті господарювання.

Дослідження літературних джерел дає підстави стверджувати про відсутність єдиного підходу серед авторів щодо визначення напрямів та етапів здійснення економічного аналізу фінансових результатів, що обумовлює необхідність раціональної побудови організаційно-методичної моделі здійснення аналітичної роботи в розрізі результатів господарської діяльності. Не зважаючи на це, дослідники, зазначені вище стверджують, що фінансові результати характеризують абсолютну та відносну ефективність діяльності господарюючого суб'єкта в розрізі її видів: операційна або звичайна, фінансова та інвестиційна. Також з метою деталізації результатів аналітичної роботи виділяють виробничу, збутову та інші суттєві для кожного окремого підприємства діяльності.

Доцільно зауважити, що користувачами даних економічного аналізу фінансових результатів є достатньо широке коло суб'єктів, як внутрішнього, так і зовнішнього середовища досліджуваного

підприємства, що підтверджує його важливість та необхідність здійснення. Важливість економічного аналізу фінансових результатів обумовлена основною ціллю провадження господарської діяльності будь якого економічного суб'єкта – отримання прибутку та його значення в ринковій економіці. Адже, прибуток – є основним джерелом забезпечення стійкості підприємства та характеристикою його господарського становища, а також основним напрямом реалізації принципу ринкової економіки – особистого інтересу. Особистий інтерес описував у своїй праці Адам Сміт [29], який зазначав, що «Не від доброзичливості м'ясника, пивовара або булочника очікуємо ми отримати свій обід, а від дотримання ними своїх власних інтересів. Ми звертаємося не до гуманності, а до їхнього егоїзму і ніколи не говоримо їм про наші потреби, а лише про їхні вигоди». Таким чином, реалізація особистого інтересу власників підприємств задовольняє потреби суспільства, формуючи пропозицію товарів, послуг.

З іншого боку, позитивний фінансовий результат – прибуток, використовується не лише для оцінки результатів господарської діяльності, а і для розрахунку інших показників, наприклад, рентабельності інвестицій, прибутку на акцію та ін. Тобто, в процесі планування величини прибутку, управлінський персонал повинен враховувати весь спектр взаємопов'язаних з ним показників, враховуючи усі можливі ресурси та потенціал на досягнення поставлених цілей. Зважаючи на те, що прибуток та взаємопов'язані з ним показники можна кількісно оцінити, вони є інструментом, що використовує управлінець для контролю господарської діяльності підприємства, а їх відхилення, виявлені в процесі економічного аналізу, обумовлюють необхідність пошуку внутрішніх та зовнішніх чинників впливу на отримані результати.

Дані економічного аналізу фінансових результатів використовуються не лише внутрішніми користувачами, а і є ключовими для прийняття контрагентами, інвесторами, кредиторами та іншими суб'єктами управлінських рішень, зважаючи на те, що саме цей показник є узагальнюючою характеристикою діяльності підприємства. Необхідність економічного аналізу фінансових результатів обумовлена власною потребою підприємства в частині його економічного розвитку, адже саме позитивний фінансовий результат є джерелом для розширення виробничих потужностей та масштабів діяльності, виходу на нові ринки збуту, розширення матеріально-технічної бази та оптимізації активів суб'єктів господарювання, а також джерелом реалізації стратегії розвитку підприємства. Слід відзначити, що в отриманні позитивного фінансового результату зацікавлені не лише окреслені вище зовнішні суб'єкти, а і держава – в частині наповнення бюджету податками, та суспільство – від величини бюджетних надходжень залежить соціально-економічне благополуччя країни в цілому.

Здійснення економічного аналізу фінансових результатів та, як наслідок, виявлення потенційних можливостей забезпечують використання резервів підвищення ефективності господарської діяльності з метою максимізації прибутку, що має безпосередній вплив на формування показника фінансової стійкості. В свою чергу, фінансова стійкість підприємства є визначальним фактором у залученні зовнішніх ресурсів для фінансування його діяльності, адже збільшення величини прибутку дозволяє суб'єктам господарювання підвищити рівень фінансування, з огляду на те, що за рахунок прибутку покриваються різного роду кредитування та фінансування.

Зважаючи на підвищення значення конкуренції в існуючій, на сьогодні, економічній системі, фінансовий результат є показником конкурентоспроможності на ринку, що характеризує можливість його адаптації до мінливих умов та здатності витримати фактори впливу зовнішнього та внутрішнього середовища. Таким чином, зазначене вище підтверджує важливість такої економічної категорії як фінансові результати, в цілому, та необхідність здійснення їх економічного аналізу, зокрема. Зазначене вище підтверджує необхідність формування організаційно-методичної моделі економічного аналізу фінансових результатів. В першу чергу, слід окреслити показники, які характеризували б діяльність господарюючого суб'єкта, використання яких для цілей економічного аналізу фінансових результатів, є раціональним та доцільним. Зокрема, відповідно до Рішення НКЦПФР [26], основними показниками, що характеризують фінансово-господарську діяльність підприємства є наступні: «загальна величина активів, основні засоби (за залишковою вартістю), довгострокові фінансові інвестиції, запаси, сумарна дебіторська заборгованість, грошові кошти та їх еквіваленти, власний капітал, статутний капітал, нерозподілений прибуток (непокритий збиток), довгострокові зобов'язання і забезпечення, поточні зобов'язання і забезпечення, чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію (грн), скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію (грн), середньорічна кількість простих акцій (шт.), цінні папери власних випусків, викуплені протягом звітного періоду (за загальною номінальною вартістю та у відсотках від статутного капіталу) та загальна сума коштів, витрачених на викуп цінних паперів власних випусків протягом періоду». Окреслені показники зазначаються за попередній та звітний періоди, тобто вивчаються в динаміці, однак, даний підхід може використовуватися лише акціонерними товариствами – емітентами акцій, для інших форм підприємств є недоречним.

Натомість, В.В. Ковальов [17] зазначає, що «для зовнішнього фінансового аналізу найбільш важливі три показники: прибуток до вирахування відсотків і податків; чистий прибуток; реінвестований прибуток. Вибір того чи іншого показника прибутку, визначається і обґрунтовується аналітиком: для оцінки фінансової

стійкості господарюючого суб'єкта нерідко використовується показник прибутку до вирахування відсотків і податків; для розрахунку ведучого ринкового індикатора, - доходу (прибутку) на акцію, - чистий прибуток».

Більшість дослідників (О.Г. Богданович [3], В.І. Гончаров [6], А.Головенко [5], В.Г. Гринчук [8], М.В. Мейер [20], А. Д.Шеремет, Р.С. Сейфулін, Є.В. Негашев [30]) схиляється до думки, що «ефективність функціонування підприємства формується багатьма економічними, виробничими, технічними показниками, а також показниками ефективності управління. Ефективність функціонування підприємства характеризують: рівень технології, продуктивність праці, ступінь раціональності використання сировини, матеріалів, енергетичних ресурсів, рівень менеджменту і т. д.».

В свою чергу, С.В. Дибаль [9] звертає увагу на оцінку наступних показників прибутку: «валовий прибуток, прибуток від продажів, прибуток до оподаткування, прибуток від звичайної діяльності, чистий прибуток». Проте, такий підхід доцільний, якщо підприємство має позитивний фінансовий результат, а у випадку отримання збитків є недовідомим.

Караєва Ф.Є. та А.Х. Жанатаєва [13] рекомендують використовувати в процесі аналізу наступні показники: «маржинальний прибуток, прибуток від реалізації продукції, товарів і послуг, загальний фінансовий результат (фінансовий результат від реалізації продукції, робіт і послуг, доходи і витрати від фінансової та інвестиційної діяльності, позареалізаційні і надзвичайні доходи і витрати), чистий прибуток; капіталізований прибуток; спожитий прибуток».

В свою чергу, на думку В.О. Козуб [18] необхідно «урахувати рівні прийняття управлінських рішень і послідовність формування фінансових результатів показники-індикатори моніторингу фінансових результатів, та подати у вигляді багаторівневої системи, яка включає групи показників моніторингу валового доходу, доходів від реалізації, фінансових результатів до оподаткування, чистого та нерозподіленого прибутку». Систему показників, що використовуються для дослідження фінансових результатів за В.О. Козуб подано у таблиці 1.

Таблиця 1

Система показників, що характеризують фінансові результати за В.О. Козуб [18]

Вид фін. результатів	Група показників індикаторів	Показник-індикатор	Інформативний показник
Валовий дохід	Показники-індикатори формування валового доходу	Результативність формування валового доходу	Валовий дохід (фактичний); валовий дохід (за планом)
		Темп змін валового доходу	Валовий дохід (фактичний) у t-й період; валовий дохід (фактичний) у t-1-й період
		Рівень валового доходу за центром відповідальності	Валовий дохід (фактичний) за n-м центром відповідальності; товарооборот (фактичний) за n-м центром відповідальності
Дохід від реалізації	Показники-індикатори формування доходу від реалізації	Результативність формування доходу від реалізації	Дохід від реалізації (фактичний); дохід від реалізації (за планом)
		Темп змін доходу від реалізації	Дохід від реалізації (фактичний) у t-й період; дохід від реалізації (фактичний) у t-1-й період
	Показники-індикатори ефективності формування фінансових результатів за підприємствами-конкурентами	Ефективність формування фінансових результатів за підприємствами-конкурентами	Фінансовий результат від операційної (фінансової, інвестиційної) діяльності (фактичний) за підприємствами-конкурентами; витрати операційної (фінансової, інвестиційної) діяльності (фактичні) за підприємствами-конкурентами
Чистий прибуток	Показники-індикатори результативності та ефективності формування чистого прибутку за підприємством	Результативність формування чистого прибутку	Чистий прибуток (фактичний); – чистий прибуток (за планом)
		Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток (фактичний); власний капітал (середній розмір за період)
	Показники-індикатори ефективності формування чистого прибутку за підприємствами-конкурентами	Рентабельність власного капіталу за підприємствами-конкурентами	Чистий прибуток (фактичний) за підприємствами-конкурентами; власний капітал (середній розмір за період) за підприємствами-конкурентами

Закінчення таблиці 1

Вид фін. результатів	Група показників індикаторів	Показник-індикатор	Інформативний показник
Нерозподілений прибуток	Показники індикатори ефективності використання фінансових результатів	Коефіцієнт дивідендних виплат	Сума чистого прибутку, сплачена власникам підприємства; сума чистого прибутку
		Коефіцієнт інвестування прибутку	Сума чистого прибутку, спрямована на інвестування приросту активів; сума чистого прибутку
	Показники індикатори ефективності використання фінансових результатів за підприємствами-конкурентами	Коефіцієнт дивідендних виплат за підприємствами-конкурентами	Сума чистого прибутку, сплачена власникам за підприємствами-конкурентами; сума чистого прибутку за підприємствами-конкурентами
		Коефіцієнт інвестування прибутку за підприємствами-конкурентами	Сума чистого прибутку, спрямована на інвестування приросту активів за підприємствами-конкурентами; сума чистого прибутку за підприємствами-конкурентами

Таким чином, автором [18], наведені показники, що використовуються для моніторингу, однак, поняття моніторингу хоч і пов'язане з економічним аналізом, але є набагато ширшим процесом, що характеризується на думку В.Н. Єдронові [10] як «комплексна система спостережень, збору, обробки, систематизації та аналізу інформації про стан економічного об'єкта, яка дає оцінку і прогнозує його зміни, розробляє обґрунтовані рекомендації щодо прийняття управлінських рішень». З огляду на це, застосування зазначених вище показників в процесі економічного аналізу є недоцільним в частині трудомісткості такого процесу, адже аналітик повинен здійснити не лише оцінку фінансових результатів досліджуваного підприємства, а і провести аналітичну роботу щодо виявлення ефективності формування та використання фінансових результатів підприємств-конкурентів. Використання такої системи є доцільним на великих підприємствах, які здатні забезпечити існування окремого підрозділу моніторингу або ж вдаватися до послуг зовнішніх, наприклад, консалтингових фірм.

Висновки. Таким чином, зважаючи на проведені дослідження напрацювань вітчизняних та зарубіжних авторів було обґрунтовано необхідність та важливість здійснення аналітичної роботи щодо оцінки результатів діяльності підприємств. Зважаючи на вивчення економічних цілей користувачів фінансової інформації та їх потреб у результатах аналізу діяльності підприємства, встановлено неоднозначність виявлених підходів щодо визначення напрямків, етапів та основних показників економічного аналізу фінансових результатів діяльності підприємства.

Список використаної літератури:

1. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности / Г.В. Савицкая. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 285 с.
2. Артеменко В.Г. Экономический анализ: учебное пособие / В.Г. Артеменко, Н.В. Анисимова. – М. : КНОРУС, 2011. – 288 с.
3. Богданович О.Г. Анализ эффективности деятельности предприятия на засадах узгодження інтересів груп економічного впливу / О.Г. Богданович // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 1. – С. 25.
4. Бочаров В.В. Финансовый анализ / В.В. Бочаров. – 2-е изд. – СПб. : Питер, 2009. – 240 с.
5. Головенко А. Підвищення ефективності діяльності підприємства як результат ефективного управління / А.Головенко [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://conference.spkneu.org/2012/12/golovenko-o/>.
6. Гончаров В.И. Менеджмент / В.И. Гончаров. – Мн. : Мисанта, 2003. – 624 с.
7. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз / Б.Є. Грабовецький. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.
8. Гринчук В.Г. Підвищення ефективності функціонування підприємств на принципах сучасного менеджменту / В.Г. Гринчук // Наукові праці КНТУ. Серія : Економічні науки. – 2010. – № 17. – С. 9.
9. Дыбаль С.В. Финансовый анализ: теория и практика / С.В. Дыбаль. – изд. 2-е, дополн. и перераб. – СПб., 2006. – 304 с.
10. Едронина В.Н. Система показателей мониторинга устойчивости региональной финансовой системы / В.Н. Едронина, А.А. Кавинов // Финансы и кредит. – 2005. – № 19. – С. 4–12.
11. Болюх М.А. Економічний аналіз / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбаток ; за ред. М.Г. Чумаченка. – К. : КНЕУ, 2003. – 540 с.
12. Економічний аналіз / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбаток та ін. ; за ред. М.Г. Чумаченка. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2003. – 556 с.
13. Кареева Ф.Е. Максимизация прибыли как один из факторов конкурентной борьбы хозяйствующего субъекта / Ф.Е. Кареева, А.Х. Жанатаева // Экономический анализ: теория и практика. – 2008. – № 22 (127). – С. 48.
14. Кацена Н.Б. Методика економічного аналізу: сутність та елементи / Н.Б. Кацена, О.В. Цуканова, Н.М. Гаркуша // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2014. – Вип. 1. – С. 40–51.

15. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз: теорія і практика / Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик, А.Г. Загородній. – К. : Знання, 2008. – 428 с.
16. Ковалев В.В. Управление денежными потоками, прибылью и рентабельностью / В.В. Ковалев. – М. : Проспект, ТК Велби, 2007. – 336 с.
17. Ковалев В.В. Финансовый анализ: методы и процедуры / В.В. Ковалев. – М., 2006. – С. 374.
18. Козуб В.О. Формування системи моніторингу фінансових результатів підприємств торгівлі / В.О. Козуб // Бізнес Інформ. – 2013. – № 2. – С. 163–168.
19. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання / Л.А. Лахтіонова. – Київ. нац. екон. ун-т. – К., 2007. – 387 с.
20. Мейер М.В. Оценка эффективности бизнеса / М.В. Мейер, В.Маршал ; пер. с англ. А.О. Корсунский]. – М. : ООО«Вершина», 2004. – 272 с.
21. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства / В.О. Мец. – К. : Вища шк., 2005. – 246 с.
22. Мних Є.В. Фінансовий аналіз: навч. посібник / Є.В. Мних, Н.С. Барабаш. – К. : КНТЕУ, 2010. – 412 с.
23. Мошенський С.З. Економічний аналіз: Підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів / С.З. Мошенський, О.В. Олійник ; за ред. Ф.Ф. Бутинця. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП «Рута», 2007. – 704 с.
24. Організація і методика економічного аналізу / Автори і уклад. Г.І. Андрєєва, В.А. Андрєєва. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 353 с.
25. Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання / П.Я. Попович. – Тернопіль : Економічна думка, 2009. – 227 с.
26. Рішення НКЦПФР «Про затвердження Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів» : станом на 03 грудня 2013 : № 2826 // Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. – 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z2180-13>.
27. Роберт С. Хиггинс Финансовый анализ. Инструменты для принятия бизнес-решений / Роберт С. Хиггинс. – Analysis for Financial Management. – М. : Вильямс, 2007. – 464 с.
28. Савицька Г.В. Аналіз господарської діяльності підприємства / Г.В. Савицька. – 5-е вид. – Мінськ : ТОВ «Нове знання», 2001. – 688 с.
29. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А.Смит ; пер. с англ.; предисл. В.С. Афанасьева. – М. : Эксмо, 2007. – С. 77.
30. Шеремет А.Д. Методика фінансового аналізу / А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулин, Е.В. Ненашев. – М. : ИНФРА-М, 2005. – 301 с.

References:

1. Savickaja, G.V. (2003), *Analiz hozjajstvennoj dejatel'nosti*, INFRA-M, Moscow, 285 p.
2. Artemenko, V.G. and Anisimova, N.V. (2011), *Jekonomicheskij analiz*, KNORUS, Moscow, 288 p.
3. Bohdanovych, O.H. (2012), «Analysis of the efficiency of the enterprise on the basis of coordination of interests of groups of economic influence», *Marketynh i menedzhment innovatsij*, No. 1, P. 25.
4. Bocharov, V.V. (2009), *Finansovyj analiz*, 2nd ed., SPb., Piter, 240 p.
5. Holovenko, A. (2012), «Increasing the efficiency of the company as a result of effective management», available at: <http://conference.spkneu.org/12/golovenko-o/>
6. Goncharov, V.I. (2003), *Menedzhment*, Misanta, Mn., 624 p.
7. Hrabovets'kyj, B.Ye. (2009), *Ekonomichnyj analiz*, Tsentr uchbovoi literatury, K., 256 p.
8. Hrynychuk, V.H. (2010), «Increasing the efficiency of the operation of enterprises on the principles of modern management», *Naukovi pratsi KNTU, Serija Ekonomichni nauky*, Vol. 17, P. 9.
9. Dybal', S.V. (2006), *Finansovyj analiz: teoriya i praktika*, 2nd ed., dopoln. i pererab., SPb., 304 p.
10. Edronova, V.N. and Kavinov, A.A. (2005), «System of indicators for monitoring the sustainability of the regional financial system», *Finansy i kredit*, Vol. 19, P. 4–12.
11. Boliukh, M.A., Burchevs'kyj, V.Z., Horbatok, M.I. (2003), *Ekonomichnyj analiz*, in Chumachenka, M.H. (ed.), KNEU, K., 540 p.
12. Boliukh, M. A., Burchevs'kyj, V.Z., Horbatok, M.I. and others (2003), *Ekonomichnyj analiz*, in Chumachenka, M.H. (ed.), 2nd ed., pererob. i dop, KNEU, K., 556 p.
13. Karaeva, F.E. and Zhanataeva, A.H. (2008) «Maximization of profit as one of the factors of competitive struggle of an economic entity», *Jekonomicheskij analiz: teoriya i praktika*, Vol. 22 (127), P. 48.
14. Kaschena, N.B., Tsukanova, O.V. and Harkusha, N.M. (2014), «Methodology of economic analysis: essence and elements», *Ekonomichna stratehiia i perspektivy rozvytku sfery torhivli ta posluh*, Vol. 1, Pp. 40–51.
15. Kindrats'ka, H.I., Bilyk, M.S. and Zahorodnij, A.H. (2008), *Ekonomichnyj analiz: teoriia i praktyka*, Znannia, K., 428 p.
16. Kovalev, V.V. (2007), *Upravlenie denezhnyimi potokami, pribyl'ju i rentabel'nost'ju*, Prospekt, TK Velbi, Moscow, 336 p.
17. Kovalev, V.V. (2006), *Finansovyj analiz: metody i procedury*, Moscow, 374 p.
18. Kozub, V.O. (2013), «Formation of a system for monitoring the financial results of trading enterprises», *Biznes Inform*, Vol. 2, P. 163–168.
19. Lakhtionova, L.A. (2007), *Finansovyj analiz sub'ektiv hospodariuvannia*, Kyi'v. nats. ekon. un-t., Kyi'v, 387 p.
20. Mejer, M.V. and Marshal, V. (2004), *Ocenka jeffektivnosti biznesa*, Translate in English Korsunskij, A.O., ООО «Verшина», Moscow, 272 p.

21. Mets, V.O. (2005), *Ekonomichnyj analiz finansovykh rezul'tativ ta finansovoho stanu pidpriemstva*, Vyscha shk., Kyi'v, 246 p.
22. Mnykh, Ye.V. and Barabash, N.S. (2010), *Finansovyj analiz*, KNTEU, Kyi'v, 412 p.
23. Moshens'kyj, S.Z. and Olijnyk, O.V. (2007), *Ekonomichnyj analiz*, 2nd ed., dop. i pererobPP «Ruta», Zhytomyr, 704 p.
24. Andrieieva, H.I. and Andrieieva, V.A. (2009), *Orhanizatsiia i metodyka ekonomichnoho analizu*, DVNZ «UABS NBU», Sumy, 353 p.
25. Popovych, P.Ya. (2009), *Ekonomichnyj analiz diial'nosti sub'ektiv hospodariuvannia*, Ekonomichna dumka, Ternopil', 227 p.
26. Verhovna Rada Ukrainy (2013), Rishennia NKTsPFR «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro rozkryttia informatsii emitentamy tsinnykh paperiv», stanom na 03 grudnja, No. 2826, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z2180-13>
27. Robert, S. Higgins (2007), *Finansovyj analiz. Instrumenty dlja prinjatija biznes-reshenij*, Analysis for Financial Management. Vil'jams, Moscow, 464 p.
28. Savyts'ka, H.V. (2001), *Analiz hospodars'koi diial'nosti pidpriemstva*, 5th ed., TOV «Nove znannia», Mins'k, 688 p.
29. Smit, A. (2007), *Issledovanie o prirode i prichinah bogatstva narodov*, Translate in English Afanas'eva, V.S., Jeksmo, Moscow, p. 77.
30. Sheremet, A.D., Sajfulyn, R.S. and Nenashev, E.V. (2005), *Metodyka finansovoho analizu*, YNFRA-M, Moscow, 301 p.

Норд Ганна Леонідівна – кандидат економічних наук, професор б.в.з Директор навчально-наукового інституту післядипломної освіти Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Наукові інтереси:

- обліково-аналітичне забезпечення формування фінансових результатів

Куслій Вадим Олександрович – аспірант кафедри обліку і аудиту Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

- облік фінансових результатів.

Стаття надійшла до редакції 16.04.2018.